

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 7.

V Ljubljani, 1. julija 1890.

Leto XX.

Iz primorskih bojišč.

I.

Na Predilu.

Na meji primorsko-koroške krajine,
 V sosedstvu orjaških snežnikovih sil,
 Se dviga trdnjava iz gorske višine,
 Vzdiguje se slavni, mogočni Predil.
 Osámljeno tukaj samuje gradišče,
 Ni trga, ni mesta v bližini okrog,
 Junakov je hrabrih otožno grobišče,
 Bolésti je znak in nekdanjih nablóg.
 Ko korziški orel je Avstrijo ropal,
 Tu čilih junakov nabral se je broj,
 Tu z vérnih Avstrijcev zvestobo je stopal
 Za vero, za narod, za carstvo na boj.
 Iz dola pridere krdelo strašansko,
 Kedó to sovražno druhál bi preštel?
 Gorjé Korotan ti in ljudstvo slovansko,
 Sovrag krvoločen bo dom ti prevzel!
 Vže bliža se meji in gorskej višini
 In veter koroški vže proti pihljá,

Kar ostro pozdravi ga v strelnej bližini
 Gromenje topóv in bobnenje gorá.
 Osupneno vodja pot vstavil je svojo,
 Bel listič napisal braniteljem v grad,
 Podarja jim milost in prosto odhojo,
 Vmiruje njih silni, njih divji napad.
 Odgovor mu dajo v gromečih topovih
 In pade mu mnógoter hraber vojak,
 A v močne trdnjave skalénih zidovih
 Ostal neoskrunen je brambovec vsak.
 In drugič in tretjič zaprosil je mira,
 In vedno odgovor dobil je gorjúp,
 Vojak pri vojaku pojéma, umira,
 A srce prešinja mu strah in obúp.
 V odhód vže pripravlja se roparski vodja,
 Kar skrivno k trdnjavi mu pot povedó,
 Tjà spravijo svoja morílna orodja,
 Razdevati, žgati gradišče začnó.
 Glej! skale vže pokajo, krepki zidovi,
 In skače in pleše in rjove sovrág,
 A Herman junaški in drugi njegovi
 V zvestobi stojijo, kot steber krepák.
 In švigajo v stropu goreči plameni,
 Vse kaže in znači jim smrt in pogin,
 A dragemu dómu v nesreči ognjeni
 Do zadnjega vsakdo hvaležni je sin.

— — — — —
 Znovljena sedáj je trdnjava slovíta,
 Pred njo pa prebóden leží oroslán,
 A zraven na plošči vsakdó lahko číta:
 V spomin nestrohljivim junakom skován.

J. Rejec.

Ne bodi nečimerna!

Irma je bila zeló nečimerno dekletee. Po celo uro stala je včasih pred zrealom, gladila si svoje črne laske in obrvi, obračala glavo na desno in levo, urejevala si gube na obleki, priklanjala se na vse strani, sploh: obnašala se je nalik smešne opice. Poleg tega zavedala se je tudi svojega visokega, snežno-belega čela, rožnatih lic in ljubko plavih očij. — Koliko si je prizadevala mati, da bi odvadila hčerko take nečimernosti! Irma pa je postajala z vsakim dnevom nečimernejša. Tovaríšice, katerim Bog ni dal tako lepega obrazka in jim stariši niso mogli kupiti tako ličnega krilca, zasmehovala je Irma javno, zaradi česa seveda ni bila priljubljena.

Bilo je vroče poletno popóludne. Solnce je žgeče sijalo z vedrega neba, da so cvetice žalostno nagnile glavice ter hrepeneče pričakovale hladilnega dežja. Na lipi za hišo oglašala se je zaspano žabica ter žejno odpirala široka usta v dolgočasno kreketanje. A njeno moledovanje bilo je brezuspešno, ker niti jednega oblačka ni bilo na nébesu.

„Oj, kako soparno je tu v sobi“, — vzdihnila je Marijca, starejša sestra, ki je čitala na neko knjigo s podobami.

„Bi li ne bilo prijetnejše, da gremo v gozd?“ vprašal je brat Radovan in pri teh besedah odložil pesmarico ter segel po slamniku.

„Pa idimo!“ — rekla je Irma zdehajoča pred svojimi mnogovrstnimi krili, robci in trakovi v odprtej omari. — Poklicali so še sosedovega Franeka in šli so.

Za hišo, nekoliko sto korakov po strmej rebri navzgor, razprostira se smrekov gozd. Košato vejevje dela takó gosto streho, da se le malo žarkov more ukrasti skozi zelene igle na s cveticami potresena tla. Prijeten somrak in hladna senca vlada tu; v vročih dneh zateče se tù sem cela tolpa ptičev, ki prijetno žvrgoleč skače po najnižjih vejah.

„Trgajva najlepše cvetice, da jih posušim in shranim v rastlinjaku,“ dejal je Radovan stopivši v gozd ter takój pričel iskati. Marijca, ki je Radovana posebno ljubila, pridružila se mu je rada. Prinašala je brateu od vseh strani različnih rastlin, a Radovan je nekatere odbral in je shranil v svojo jaško.

V tem iskala sta Irma in Franek ob gozdovem robu sladkih jagod. Pridno je je nabiral Franek v klobuk, da bi je nesel svojej bolnej sestrici Albini. A Irma se je kmalu naveličala iskati. Pustila je torej Franeka samega in hitela pevajoč dalje v gozd.

Preko srede gozda vodi globok in precej širok jarek, po katerem žubori čist studenec. Ker pelje pot ravno preko studenca, napravljena je ondu ozka brv z lesenim držajem. Tù-sem je pritekla Irma. Oj kako zeló je bila vesela, ko se je mogla v vodi malone tako natanko videti, kakor doma v zrealu! Njena vitka rast, smijoči se obraz, višnjava suknjica, dolgi kiti, skratka — vse se je zrealilo v gladkej vodnej površini.

Vže dostikrat rekli so stariši hčeri, da se angelj váruh joka in žalostí zaradi njene nečimernosti in domišljavosti, da ljubi Bog gleda le na dobro sree, a ne na lepo krilo. A govorili so gluhim ušesom. Tudi danes se ni brigala za njihove opomine. Dopadljivo se je nasmehovala v vodo, kimala ljubkej deklici v vodi z glavo, da ste jej letali kiti zdaj na levo zdaj na desno ramo. Slednjič nagnila se je prav daleč čez leseni držaj, poredno se zasmijala, vrgla z desnico proti vodi poljub in vzkliknila: „To je, da sem lepa!“

Prevzetnosti sledi kazen! — pravi prislovica. V svojej nečimernosti Irma ni zapazila, da je držaj trhel in — čof! bila je vže v vodi mej kamenjem in bičkom. Voda sicer ni bila zeló globoka, ali vender tolika, da je bila mala Irma do vratú mokra. Glasno je začela upiti na pomoč. Radovan, Marijca in Franek pritekli so prestrašeni in upehani kmalu k studencu, kjer je jokaje čepela Irma na skali, ki je molela iz sredine. S čela jej je tekla kri in kapala curkoma v vodo. Tega so se bratci še bolj ustrašili, da nekaj časa niso znali, kaj bi počeli. Končno se je zavedel Franek od strahú. Sezul si je črevlje, zavihal si visoko hlače in gazil skozi

valove k Irmi ter jo prinesel na suho. Potem so se žalostni in vzdihajoči vrnili domov. —

Skrbna mati je bila zaradi te nesreče zelo prestrašena. Obleka Irmina je bila pokvarjena in še celó strgana, a posebno veliko skrb delala jej je globoka rana na hčerinem čelu. In kako bi jo tudi ne skrbelo, ker v vasi ni bilo zdravnika! Sama jej je morala torej izmiti rano in za silo obvezati.

Več tednov je hodila Irma z obvezano glavo. Ko se je pa rana zacelila, poznala se je velika brazgotina, ki se je vlekla preko polovice čela gori pod lase. Oj kako se je kesala Irma svoje nečimernosti! Kako britko se je vsikdar jokala, kadar koli se je videla v zrcalu! Prej tako gladko čelo bilo je zdaj spačeno, in — vender ga niti zakriti ni mogla.

„Vidiš“, rekla je enkrat mati, ko je Irma zopet plakala zavoljo svoje izgubljene lepote, „vidiš, tvoja grda nečimernost je vsega tega kriva. Pomni, da je treba le male nesreče in vsa lepota zgine; ne zabi, da človek le toliko veljá, kolikor ga diči krepost in bogoljubnost. Vse drugo je prazno, nepotrebno! — V trenutku, ko si si domišljevala o svojej lepoti, kaznoval te je Bog. Zahvali se mu, da se ti ni prigodilo še kaj hujega!“ —

Ubogala je Irma odslej rada svojo dobro mater. Počasi se je odvadila svoje nečimernosti, bila je prijazna z vsakim, tudi s slabo oblečenim človekom in danes je morda jedna najpridnejših učenk tam nekje na Štajerskem, kamor se je preselila nedavno s svojimi stariši iz naše dežele.

F. G. Podkriški.

F. G. Podkriški

Vskresna noč.

Lehnó oblačno je nebó,
Nebó polnočno in mirnó,
Ugaja ta nam pólumrak,
Tem lepši bode ognja znak.

Vsi vrhi v ognji se zlaté,
V nemirnih lučicah goré;
Na nebu zvezde zreti ní,
Na zemlji neba ogenj tli.

Za kresom kres užiga se,
Ves kresni plamen dviga se,
Za strelom čuj, odméva strel,
Od kresov spev doní vesel.

Smoljakov vžgímo krog na híp,
Kres velik v sredi — lep bo kíp! —
Glej kresov krasnih svetli broj,
Od naših lepših ni nocój.

Čuj! šum in hrum in jek in lom:
Odmeva topov naših grom;
Sosedovi zapéli so,
Odspev jim pesen naša bo.

F. S.

Vran.

(Po Hey-u posl. Janko Leban.)

Kdo li tá-le je berač:
Črn njegov je ogrtač,*)
Plúje v zimi blizu koč,
V silnem mrazu se tresóč;
Tožno vpije: „kva-kva-kvá!
Kdo mi jesti malo dá?“

Kadar pride pa pomlád,
On pozabi svojo jád,
Perotnici brž razpnè
V gozd oživljen plúje tjè;
A z višine jávlja nam:
„Darovalci: hvala vam!“

Škarjevčeva Pepika.

eliko soboto popóldne je bilo. Skozi Š—ko vas vila se je dolga procesija. Ponosno so vihrale zastave, glasno so pokali z hriba možnarji, v zvoniku pritrkávali so domači fantje na zvonove, ki so se bili baš dopóldne povrnili „iz Rima.“ Pevci so popevali vesele velikonočnice in pod z zlatom prevezenim „nebom“ stopal je slovesno stari župnik s presv. Telesom.

Tik ceste, na konci vasi, stoji hišica z nizkimi, zelenimi okni. Tam notri ležalo je mlado deklè na snežnobelej postelji. Bilo je bolno, smrtno bolno! Težko je dihala in nekđaj tako svitli očesci bili sta kalni. Suhi ročici skleneni sta bili na prsih in bleđi ustnici šepetali sta pobožno molitev. — Čutilo je dekletce, da bode skoraj umrlo, vender je bilo čisto mirno.

*) Ogrtáč = vrhna suknja, pri vranu „njegovo črno perje.“

Čuj! procesija prišla je do hišice. Mlada bolnica se veselo zgame, ko začuje petje. Mrkli očesi dobiva hipoma medel svit, lica se jej lehno zažaré.

„Podprite me, mati,“ izpregovori tiho, „da vidim še jedenkrat procesijo velikonočno . . . Glejte, moje ljube prijateljice, — gospod učitelj, pevke, — župnik s presvetim . . . oh, nebeškim, mojim odrešenikom . . .“ Z velima ročicama pričela se je trkati na prsi in z otožnim pogledom zrla na mimohiteče ljudstvo. Potem je omahnila nazaj in trudno zaprla oči. Tik postelje pa je klečala uboga mati v solzah se topeča in brat Ivanek, ki je v neizrekljivej bolesti nemo zrl sestri v mrtvaško lice in včasih tožno vzdihnil. Tiho je bilo na-tó v temnej sobi, a zunaj je vladalo nepopisno veselje.

Proti pólunoči je bilo. V malej hiši umirala je Škarjevčeva Pepika. Pri njenej postelji zbralo se je nekaj sosedov in součenk. Lunarjeva Herminka je govorila molitve za umirajoče. Pepika je ž njo šepetaje molila, za kar so jej zastala usta, oko bilo je uprto na sveto razpelo mej mrzlimi prsti, sapa jej je pošla: plamenec njenega življenja je mirno ugasnil, kakor luč, če jej izmanjka olja. — Lunarjeva Herminka jej je zatisnila oči, bratee Ivanek odprl je okno, da dušica svobodno vzleti v zlata nebesa . . .

Pepike, ki je bila vzor pridne in pobožne deklice, ní več! Zajokali so glasno v sobi navzoči, z zvonika pa so zadoneli preko speče vasi počasni udarci ure, nazzanjajoči, da je minula velika sobota in se pričela slovesna — a za Škarjevčeve prežalostna velikanoč.

Pepika, v zlatih nebesih prosi in molí pri dobrem Bogu, da bi bile tvoje sovrstnice ravno tako pridne vse življenje, kakor si bila ti, da pridejo tudi óne kdaj k tebi v svitla nebesa. Počivaj v miru!

F. G. Podkrimski.

> Součan

Kaj je strah?

Bila je huda zima. Sneg je praščal pod nogami. Nebó je bilo vedro kot ribje oko. Solnce je razsévalo snežno odejo. Imel sem časa in volje dovolj, zatorej sem poklical Hektorja in Nerona, del puško na ramo in hajdi nad zajce! Vse popóludne sem hodil. Dva zajca sta vže bila moja. A težavna hoja me je utrudila. Solnce je šlo za goré. Prišedši do svojih goric, šel sem v klet ter si prinesel vina v svojo sobo. A kmalu me je zmagal trud in zaspal sem sedé. Ne vem, kako dolgo sem spal. Vincarja nisem hotel buditi in tiho sem odšel. Mesec je svetil na čistem nebu. V njegovem svitu so se lesketali neštevilni ledeni kristali. Bil sem vže na pólu poti.

Na enkrat se mi ustavi noga, a nisem vedel zakaj. Gledal sem in gledal in — oj gróza! Pred mano ne daleč stoji velikanska osoba. Bela je bila kakor sneg in z roko je grabila po meni.

Nikoli nisem bil boječ, a zdaj so mi vstajali lasjé na glavi. Očij si skoraj nisem upal povzdigniti. Psa sta se stiskala ob mé. Slišal sem večkrat, da psi silijo k človeku, kadar vidijo duhove. Mrzlo je bilo, a jaz sem se potil od strahú. Zbral

sem vse svoje moči. Hotel sem naprej. A jedva sem storil korak naprej, stopil sem nehoté dva nazaj. Psa sta se stiskala vedno bolje ob mé. Snel sem puško z rame in jo del nem zopet nazaj. V grôznih mukah sem bil, a nisem si mogel pomagati.

Zdajci je zaukal nekdo doli ob križ-potji. Bil je grajski hlapec.

To mi je dalo pogum in — rešitev.

Novič zberem vse svoje moči in puško pripravim na udarec. Naprej!
— — — Vše sem hotel udariti. A zdaj so se mi odprle oči. Kaj je bilo? Nič drugega nego vrbovo drevo obeljeno ravno proti meni. V mesečini se je belila trhla vrbovina. Skórja je visela na stran. In veter je majal skórijjo, a jaz sem mislil, da grabi pošast po meni. Zna se, da sem se jezil, a jezil na samega sebe.

Vsega tega nisem zapazil v svojej zaspanosti. Ali ta strah sem si dobro zapómnel.

F. S.

Mlademu prijatelju za god.

(P. V-u zložil —è).

Kaj širi moje se srcé
Kaj vrô iz njega mi željé? — —
Poseben danes mi je dan
Mej drugimi najbolj svečán,
Težkó sem ga pričakovál
Vše dolgo mu se radovál.
Zató se širi mi srcé
In vrô iz njega mi željé,
Ker dan radósten, dan svečán
To Tvoj mi je godóvni dan.

Kaj naj Ti h godu zaželim,
Vezílce kako podelím?
Da imam dragega blagá
In vreče srebra in zlatá,
Bi, kakor imovít vladár,
Podaril dragocén Ti dár.
A kaj naj dá pač siromák,
Kateremu sem jaz jednák?
In kaj bi drago Ti blagó
In kaj vse srebro in zlató?
Saj več iskréne so željé,
Iz srea vodijo v srcé,
In sto čutil iz njih kipí
In sto daróv se v njih iskri.

Čestitek sprejmi sto in sto,
Za svoje slavno gódovno!
Pač sreča Ti za cvetom cvet
Do zdaj je sipala na svet;
Pri svojih dragih vedno žil

Veselje si in srečo pil, —
Roditelja Te vzgájala,
Srcé Ti dobro vsájala,
Življenje Tvoje do sedáj
Biló Ti je zeméljski raj.

Oj bratec, kakor do sedáj
Naj spremlja sreča Te tedáj,
Ko svoje drage zapustiš,
Mej svet neznani odhitiš.
Čeravno krasen je ta svet,
Vender povsod ne cvete cvet
In niso dobri vsi ljudjé
Iskreno ni jim vsem srcé.
A kaj če mnogo je laží,
Če mnogo zlôbe in strastí?
Ti vedno čvrsto, sréno stoj
In znáčaj mi ohrani svoj!
Uzóri dušo naj polné,
Ti dobro dvigajo srcé,
Če tudi bodeš siromák
Le vedno bodi poštenjáček!

Oj dan radósten, dan svečán,
To Tvoj mi je godóvni dan!
Najdražjo jaz poklanjam stvar,
Prijatelj, Ti v godóvni dar.
Ta stvar — to moje je srcé,
Ki vedno bílo bo za Te,
Ki vedno dobro Ti želí
Ki Te nikdár ne zapustí.

Kdo so pa ti?

„Kdo so pa ti?“ vprašali bodete izvestno, otroci moji, kadar ugledate podobe, ki vam jih je prinesel denašnji „Vrtec.“ I nù, kdo so? Nihče drugi nego otroci, sami otroci, kakeršni ste tudi vi, dobri in slabi otroci. Dobre otroke vam je posnemati a slabih se morate izogibati. Prvega vže poznate, na prvi pogled rekli bodete, to je priden otrok, priden učenec. Priden otrok se rad uči, sluša roditelje in učitelje, v šoli mirno sedi ter pazi na vse, kar gospod učitelj pripoveduje; priden otrok tudi rad moli, Bog in vsi dobri ljudjé ga imajo radi. Zatorej bodite tudi vi dobri, pridni in pobožni otroci.

Anžičev Ivko še ni hodil v šolo, ker je bil še premlad, a dober in poslušen otrok pa je bil, da mu ga ni bilo enakega v vsej vási. Nikdar ga ni bilo slišati, da bi govoril kaj grdega ali pregrešnega. Z drugimi otroci je živel vedno mirno; ni se trgal in ni metal kamenja. Bil je vedno uljuden, lepoveden, pohleven in prijazen. Oče ga je imel posebno rad in mu kupil nov klobuk, kar je Ivka zeló razveselilo. — A ves drugačen je bil Loparjev Mikelj, páglavec in malopridnež, kakeršnih je malo mej otroci. Mikelj se je po ves dan izprehajal po vási ter je bil vsem ljudem na poti. V učilnici ga je bilo redko kdaj videti, ker je raje postopal in se okolo klatil, nego da bi bil šel v šolo. Vsaka dobra beseda bila je pri njem zamán. Najraje se je trgal in ruval ter dražil otroke po vási. Starišem je delal ta postopač veliko žalosti in večkrat se je mati britko razjokala, ko je videla, da se ga nobena svarilna beseda ne poprime. Nihče mu ni bil dober, nihče prijatelj, razven Grmkovega Júrijča, ki ni bil niti za las bolji od njega. Čujte, da vam saj nekoliko povem, kakšen da je bil Grmkov Júrijče, katerega sliko imate danes pred seboj. Zapómnite si ga dobro in ne družite se z otroci, ki niso nič boljši od njega.

Grmkov Jurijče je imel ubožne stariše, katerim ní delal nikačega veselja. Njegovo veselje je bilo le takrat, kadar se je z Míkljem spoprijel in ruval do krvavega. Tudi njega bilo je videti malokdaj v šoli in če sta bila, Jurijče in Mikelj v šoli, imel je gospod učitelj pravi pekél ž njima. Še huje pa je bilo, ko so šli otroci iz učilnice. Grmkov Júrijče je vedno kamenje lučal za njimi, nagajal jim in jih pretepeval, razsajal in upil, da je človeka srcé zabolelo, ko je videl tega hudobnega otroka. Učitelj ga je večkrat opominjeval ter si mnogo prizadeval, da bi ga popravil, ali zamán je bilo vse, ostal je páglavec, hudoben in vsem ljudem v zadrego. — Otroci ne posnemajte ga, bodite miroljubni in prijazni vsacemu, posebno med seboj, da vas bodo ljudjé radi imeli.

In kdo je to? To je Vrbetova Franica, deklica, ki je še le pretečeno jesen začela hoditi v šolo. V šoli vam sedi tako mirno, da jo je veselje gledati; ne šepeta in ne razgovarja se z nikomur, nego pazi in posluša ter dela veselje učitelju in starišem. Mati jo ima čez vse rada in bi je ne dala za vse, kar je na svetu. In kako zna lepo moliti in tudi vže čitati na molitevno knjižico. Modra, pridna in bogoljubna deklica je Vrbetova Franica, otroci, posnemajte jo!

Završnikov Jožek, nù ta je pa še otročiček. Druzega mu nij mári nego igrače. Nù pustimo mu to nedolžno veselje, da je le drugače dober otrok. Nikomur ne stori nič žalega, sluša očeta in mater ter najraje hodi okolo hiše s svojim lesenim konjičem. Daleč ne gre nikamor iz dóma, ker se mu zdi domá pri stariših najboljše. Čitati še ne zna, ker še ne hodi v šolo, a toliko bolje zna obirati kosec kruha, kadar mu ga dá mati za kosilce. Tudi on bode skoraj odrastel igračam in treba mu bode hoditi v šolo, kakor vam, otroci ljubi. Takrat bode pokazal, kako je treba slušati in se pridno učiti. Da bi le tudi v šoli bil tako priden in poslušen, kakor je zdaj domá. A tega se je nadejati, ker se mu vže na lici vidi njegova dobrosrčnost in krotkost.

Otroci, bodite tudi vi dobri, prijazni, uljudni, snažni in poslušni, ker take otroke ljubijo stariši, učitelji in vsi dobri ljudje. Bog je takim otrokom obljubil srečo in blagoslov vže tù na zemlji a na ónem svetu nebeško kraljestvo.

Dóbrova.

(Po ljudskeji pripovedki.)

Leží, leží dolinica,
Dolin'ca lepa Dóbrovska,
Zelene trate in poljé
Se z gozdi gostimi vrsté.

Pastirček tam je pasel mlad
Ovčice svoje mnogokrat;
Zverine divje bal se ní,
Od svoje črede jo podí.

Zgodí se nek poletni dan,
Ko tropič svoj vže ima zbran,
Ovčic mu dveh nestaje še,
Iskat ju koj po gozdu gre.

Ni dolgo v gozdu se mudil,
Ovčici ljubi je dobil;
Al kaj je to, on sam ne vé,
Klečali ste ovčici dve!

Pred njima pa podoba je
Bliščeeče božje Matere;
In sveti strah obide ga,
Prečudno gre mu do srcá.

Podobico je koj pobral,
Jo skrbno hranil, k sebi djal;
Domóv hiti z ovčicami,
Prigodbo pravi materi.

Podobo mati spravi to,
Ni mar jej zánjo kaj biló;
Naravnost izgovarja se:
„Igrača to otročja je!“

Pastirček zjutraj v gozdu spet
Podobo najde kakor pred;
Domóv hiti z ovčicami,
Pokaže spet jo materi.

„Gotovo vzel si jo domá,“
Zavrne mati sinčeka,
„Kakó bi le podoba ta
V dobrávo gosto sama šla?“

Na kraj prigodbe čudne te
Mars'kteri romat, molit gre;
Kapelico sozidajo,
Podobo v njo postavijo.

In mati zopet spravi jo,
Zaklene skrbno v skrinjico,
Prepričati se dalje če,
Al kaj resnice v temu je!

Marije čast se tù glasi,
Pomoči mnoge Bog delí.
In kmalu še postavijo
Prijazno cerkev romarsko.

Pastirček zjutraj v gozdu spet
Podobo najde kakor pred;
Domón hiti z ovčicami,
Pokaže spet jo materi.

Iz daljnih krajev sem ljudjé
K Mariji v cerkev to hité,
In tudi še današnji dan
Ta sveti kraj je dobro znan.

In mati zló prestraši se,
Ko zvé, da to resnica je,
Verjame vse, in iz srcá
Časti Marijo in Bogá.

Tù starih sedem lip je še,
Mogočno so izraščene,
Na njih pa ptičice pojó,
Mariji hvalo, čast dajó.

Od bližnjih krajev in drugód,
Ljudjé gredó sem božjo pot,
Marija mila Dóbrovska
Pomoč in milost mnogim dá.

A. Praprotnik.

Naš kos.

(Črtica; spisal —è).

„Pleši, pleši črni kos,
Kak' bom plesal, ker sem bos.“
Národna.

Ko sva se jaz in pa moja sestra nekega poletnega predpóludne na hišnem pragu igrala, prikorakal je doli po cesti Šaškov Tine, kateri je služil pri starem Peretu za pastirja in se ustavil pri nama.

— Kaj pa je Tine, kaj? — poprašal sem ga, ko sem ga zagledal.

— Prinesel sem vama nekaj lepega — dejal je Tine kratko in se ozrl poposno na zvezano rutico, katero je držal v roci.

— Pokaži, pokaži kaj si prinesel! — prosila ga je moja sestra.

— Hm, to se tako ne kaže — odrezal se je Tine. — V hišo pojdiva, tamkaj vama pokažem, kaj sem prinesel, — pristavil je važno.

— Ahà, tička ima, tička! vzkliknil sem jaz veselo, in pokazal dve vrsti belih zob, kakor da bi bil dobil od matere velik kos kruha, namazanega sè surovim maslom. In kar povlekla sva Tineta v hišo.

In nisem se varal. Ko je Tine počasi in resno odmotal svojo rutico, ostal mu je v roci mlad, rumenokljuni kos.

— Ujél sem ga davi na paši — dejal je materi — pa sem si mislil, ej, kar sem k vam ga prinesem, otroci ga bodejo veseli, a njemu pa tudi ne bode slabo. Pa ga naučíte kako pesenco, taki ptiči se hitro kaj naučé, pa vas bode zabaval vedno sè svojim žvižganjem! —

Kdo je bil takrat srečnejši od mene in pa od mojih bratcev in sestric. To smo hiteli gori na podstrešje po staro kletko, katera je ondúkaj vže toliko časa čakala, da se vseli vánjo kak lehkokrili gospodič v črnej suknjici z velikimi okrajki in pa z dolgim repkom, kateri se bode po njej sprehajal od zore do mraka in žvižgal in prepeval vesele pésence. Sestrica preskrbela je drobnega, belega peska, s katerim smo posuli dno od kletke, manjši bratec prinesel je sveže vode a mati morala je hitro skuhati jajčee, katero smo drobno zrezali in ga dali malemu gostu, ki je nemirno skaketal v novej, za njega izvestno nenavadnej hišici. — To smo ga gledali! Bil je tako praznično oblečen — ves v črnej obleki — glavico okrašal mu je lepo rumeni kljunček, a ono dvoje živih očesec gledalo nas je takó milo, da smo ga bili vsi veseli. Ej, takrat bi nas ne bila zvalila nobena igrača od kletke, stali smo seveda ne prav blizu, ker je bil ptiček plašen, vender takó, da smo ga vsi dobro videli in vsak izmej nas je na ptičku nekaj novega opazil, vsak je znal kaj svetovati, kakó bi se ptičku najbolje postreglo.

Rumenokljuni ptiček privadil se je hitro kletke in tudi nas, saj smo mu stregli, da mu bolje nismo mogli. Dà, še celó ona jetrea, katere smo dobili vsacega dne pri mesarji za priklado, katere so bile meni najljubša jed in katere sem dobival vedno le jaz, kot najstarejši, še celó ona jetrea smo zrezali in postregli z njimi našemu ptičku. Da ste ga videli, kakó se je mašil z njimi! Od tedàj sem znal, da so jetrea res najboljša jed, ker jih je naš kosek takó rad jedel, ne zató, ker sem jih tudi jaz takó rad jedel, nego zato, ker so bila res dobra. Vidite in takó sem koseka ljubil, da sem mu srčno privoščil svojo najdražjo jed in mu nisem prav nič zavidal zaradi nje. In to je tudi nekaj!

Ko se je kosek povse udomačil pri nas in ko je dobro odrasel, moral je tudi on v šolo, kakor vi, mili moji prijateljčki. Dà, tudi on se je učil, a učitelj sem mu bil jaz, — ali nè, spreten učitelj? — — Seveda vi, mali moji čitateljčki — o jej, koliko lepega se vi v šoli učíte! Moliti, čitati, pisati, računati, peti, telovaditi in kdo vé, kaj še vse lepega in koristnega za vse vaše življenje. Ej, naš kosek se ni toliko učil, kakó bi tudi, ker kam bi neki spravil vse učenje, ker ima takó majhno glavo mnogo, mnogo manjšo od vaših zlatovlasih in črnovlasih glavie, mili moji poníglavčki! Vender učiti se je moral tudi on, a učil se je samó petja. Kaj bi mu pu tudi koristilo računanje, saj takó vé, koliko koščekov jetre ali kake druge slaščice mu zadostuje za zajutrek, koliko za kosilec in koliko za večerjo. A telovaditi je pa tudi znal, kakor malo kdo izmej vas! Da ste ga samó videli, kako spretno je skakal po kletki, — sedàj je bil na jednej šibici, katere smo mu nastavili po kletki, sedàj zopet na drugej, sedàj pri posodici za vodo, sedàj zopet pri posodici za hrano, sedàj je prebiral drobni pesek na podnožji kletke, sedàj zopet skočil na najvišjo šibico. Zatorej mu pač ni trebalo drugega učenja, nego to, da se izuči v petji. Res je znal vže po naravi nekoliko pésene, saj je rojen pevec, vender to je bilo vse premalo za njegov izvanreden pevski dar. Postal sem mu toraj jaz učiteljem petja.

O jémína, kako sem premišljeval, katero pésenco naj ga najprej naučim. Hm, hm — mislil sem si ravno óno, katero smo otroci tako dobro znali, saj je ravno ona bila kosova. Tekel sem hitro k materi in jej zapél óno znano pésenco:

„Pleši, pleši črni kos!	Kje je tista vodica?
Kak' bom plesal, ker sem bos.	Golobčki so jo spili.
Kam si svoje črevlje dal?	Kje so tisti golobčki?
Stari babi sem prodál.	Na vejico so sedli.
Kaj ti je pa za nje dala?	Kje je tista vejica?
Debel'ga, mastnega prašiča.	Sekirca jo posekala.
Kam je ona črevlje dala!	Kje je tista sekirca?
V slamico jih zakopala.	Kovač jo je razkoval.
Kje je tista slamica?	Kje je tisti kovač?
V ogenjčku je pogorela.	V vodo skočil
Kje je tisti ogenjček?	Glavo zmočil.“
Vodica ga pogasila.	

Zaprosil sem tudi mater, da mi pové, če pésenco dobro pojem ali ne, da bi svojega kosa ne naučil kaj napačnega. Ker ni mogla moja dobra mati ničesar prigovoriti mojej péseni, hajde h kosu in začel se je poduk. Od sih dob glasilo se je po našej hiši neprestano veselo žvižganje, katero je naposled vsem neprijetno postalo, samó meni ne in mojemu kosu. Po cele ure presedel sem pri kletki in žvižgal, kolikor sem mogel. Moj kos je bil s prva res nekoliko trde glave, a vender je naposled začel za menoj žvižgati, s početka bolj tiho, kasneje pa vedno glasneje in bolje pesenco, katero sem ga učil. To je bilo veselje, ko sem ga slišal prvič žvižgati, ravno tako, kakor sem mu žvižgal jaz. Držal se je modro in resno, kakor da žvižga po sekiricah, konec je malo po svoje zategnil, zletel na drugo šibico, obrnil se in potem okrenil svojo glavico ponosno k meni, češ: „Kaj nè, da znam?“ — In znal je, kaj bi tisto? — —

Vender, kaj je jedna pésenca takemu pevcu! Ko se je naučil: „Pleši, pleši črni kos,“ začela sva se učiti óno:

„Čuk se je oženil, trajlala, trajlala,
Čukovko oženil hopsasa, hopsasa“ itd.

Ko se je tudi to naučil v moje največje veselje, moral se je učiti „Napréj!“ In tudi to je takó rezal, da je bilo veselje, vender samó prvo kitico, ker je to povse dosti za rodoljubnega kosa, a bilo je tudi za mene, ker jih takrat nisem niti jaz več znal. Kadar je bil posebno židane volje, takrat je pa vse tri pésenice skupaj zvezal, zmešal in zjediniil v jedno, katera se je glasila nekako takó-le:

„Pleši, pleši črni kos!
Trajlala, trajlala,
Naj puška govori — i — ij!“

in zategnil nazadnje in zapél najvišji glas, katerega je zmoglo njegovo pevsko grlo. To je bil ričet, kaj nè, prijateljčki moji?

Vsem se je omilil naš kosek. Polagoma se je udomačil; ko sem prišel h kletki, priskakal je prav blizu mene, jedel mi iz roke, a nikdar ni mu zmanjkalo

dobre volje. Vedno glasile so se iz njegovega grla one pésence, katere sem ga naučil jaz. Ko je pokrivala goré in poljé še bela snežena odeja, vže je začel žvižgati in nas tolažiti, da pride skoraj vesela vzpomlad, a pel je vse do jeseni. Tedáj zdelo se mi je, kakor da tudi on žaluje za lepimi poletnimi dnevi, ter tudi on čuti, da bode legla skoraj vsa narava v hladen, snežen grob. Le tedáj utihnile so tudi njegove pésence — — —

* * *

Minulo je leto, dve — — — Moj kosek bil je vedno jednak, vedno vesel in poln pevskega duhá. Jaz sem se sicer potegnil malo v višino. Ko smo se namreč otroci merili na meter, bil sem kaj ponosen, ker sem se jedino jaz mogel pohvaliti, da sem nadržel meter za cela dva prsta in to je tudi nekaj mej otroci; ali, da-si sem bil vže tak korenjak, bila je moja glavica še vedno takó urejena, kakor pred dvema, tremi leti, še vedno sem živel jedino le za trato na konci naše vasi, za naše otročje igre, za dedekove pripovedke in za svojega — kosa.

Bilo je tam po velikej noči. Vse, vse je oživel. Vzpomlad se je vrnila, a s spomladjo tudi vse življenje v lepo, božjo naravo. Vaška tratica ni bila še nikdar takó živahna, kakor tedáj, mi otroci nismo skakali še nikoli tako veselo po cvetočih travnikih, kakor tedáj, še nikoli nismo takó kričali in se veselili lepega mladega življenja, kakor tedáj. In bilo je kakor da bi se z nami veselila vsa narava! Po travnikih, po livadah zvonili so zvončki, budile so se pisane cvetice iz dolgega spanja, a v gozdu oživel je vsak grmiček, vsako drevesce, ker je v vsakem grmičku, na vsakem drevesci prepeval veseli pevec, tu slavček, ondù seničica, tam zopet kos in péncia. In če so vsi ti pevci takó lepo prepevali, kako ne bi tudi moj kosek, ki je bil izučén pevec, pevec kakeršnih je malo, pevec od nog do glave.

Nekega takega veselega popóludne vrnil sem se sè svojo sestrico in z bratcem iz vaške tratice domóv, kjer smo se vsi otroci zbrali in igrali, da je bilo veselje. Prvo seveda, ko sem se vrnil, bilo mi je, da sem pogledal svojega kosa, saj sem tako delal vedno, kadar koli sem prišel domóv. Začudil sem se, da me ni pozdravil z veselo péseno, nego, da je svojo črno sukujico tako nekako čudno našopiril — ves je bil nekako stisnen, glavico je klaverno pobesil, takó, da sem precej znal, da mu nekaj manjka. Imel je dobre hrane, imel je sveže vode, manjkalo mu ni ničesar, vender ni bil več óni veseli ptiček. Bolan je bil. Znete, da me je skrbelo, kaj bode z njim, vender mislil sem si, da mu bode skoraj odleglo, pa sem se umiril. Ali motil sem se. Drugi dan držal se je še bolj otožno, okusil ni ničesar, da-si mu sem stregel, kolikor sem znal in mogel. Popraševal sem svojo dobro mater in dobrega očeta, kaj naj storim, da odleže mojemu kosu, a zmajala sta oba z glavo — nista mi znala pomagati. Kaj sem hotel, žalosten sem gledal bolnega ptička. Ali kakó sem se prestrašil, ko sem ga našel tretje jutro doli na tleh v kletki, ko sem otrpnenega pevca zamán ogreval sè svojim dihanjem, ko se on ni hotel zbuditi, da-si sem ga klical in prosil. Žalosten kazal sem vsem mrtvega svojega ljubljenca, a hudo mi je bilo, kakor bi bil zgubil starega továriša in prijatelja. Nisem se mogel utolažiti.

Ker ni mogel nobeden zdravnik ničesar pomagati mrtvemu ptičku, hotel sem ga saj pokopati, kakor se spodobuje takemu pevcu. Vsi vaški otroci zbrali so se

onega popóludne pri nas. Moje sestrice in njih tovarišice splele so mnogo lepih venčkov, saj je bilo cvetic dosti, a jaz, napravil sem mu iz deščice lično tružico. Ko smo bili vsi gotovi, nametali smo v tružico mnogo pisanih cvetic, a na nje mrtvega kosa, potem zopet cvetic, a nazadnje pribili smo pokrovček. Tružico dejali smo na drugo večjo desko, katera je bila vsa okrašena z venci a to desko na dve paličici, kateri je držalo četvero mojih tovarišev in začel se je pomikati sprevod. Pred tružico stopale so tovarišice in nosile v rokah lepe venčke, za njimi stopali so nosci z dragim pokojnikom, a za njimi korakal sem počasi in žalostno jaz, moji bratci in sestrice, in potem paroma drugi pogrebeci. Počasi pomikal se je sprevod dalje tjà na konec našega vrta, kjer je bila pod starim, košatim orehom izkopana jamica — grob našega koseka. To je bil žalosten prizor, ko smo spuščali nepozabljivega prijatelja v hladno zemljo! Vse cvetje pometali smo v grob, a potem je še vsak vrgel grudico zemlje na pokojnega koseka in marsikdo otrl si je sè solznih očesec svitlo solzico, saj je bilo vsacemu milo po nepozabljivem pevcu. In grobek okrasili smo mu z zeleno ruševino, vsadili nekoliko cvetic in se potem žalostni vrnili vsak na svoj dom.

Še dolgo kasneje popravljali so moji bratci, sestrice in jaz ono mestice pod starim orehom, kjer je počival naš kosek. Kasneje, ko smo odrasli in se razkropili iz očetovske hiše po širocem svetu, zarasel se je sicer grobek, a vender še vedno, ko korakam mimo starega, košatega oreha, spomnim se onih lepih mladostnih dnij, katere sem preživel kot dete pri svojih dobrih roditeljih, spomnim se vseh dogodkov iz davno preteklega časa, dà, takrat spomnim se tudi našega veselega koseka, katerega smo pokopali nekdaj pod onim orehom — — —

Bodi pošten in resničen.

Deklica so poslali njeni ubožni stariši v mesto, da bi prodala ondú nekaj jajec. Izkupljeni denar je zavezala v robec, dejala ga v jerbas in se vrnila hitro domóv. Vže blizu doma hoče denar prešteti; ali o strah in gróza! v jerbasu ne najde niti robca niti denarjev. Izgubila je oboje, ko je hodila iz mesta proti domu. Kaj poreče uboga mati, ki denarja tako silno potrebuje? „Kako bode mati nejevoljna in huda, ko poizvé mojo nesrečo!“ Takó zdihuje in joka uboga deklica ter se vrne iskat izgubljenega denarja.

Komaj obhodi nekoliko pota, sreča jo gospod na konji, ki jo vpraša, čemu tako britko joka? Vzdihovaje mu pové svojo izgubo. Jezdec jej reče: „Glej, jaz sem našel tvoj robec blizu mesta; vzemi ga nazaj in se ne jokaj!“ Takó reče gospod in jej pomolí lep svilnat robec. Deklica pa ne seže po njem, temveč le zdihuje: „O Bog, ta ni moj robec; saj tacega jaz niti imela nisem. Moj robec je bil navaden robec in komaj par novcev vreden; imela sem pa v njem denar, s katerim bi se domá nekaj dni lahko preživele!“

„Vem to,“ reče jezdec; denar je izvestno tá-le, ki sem ga vzel iz robca in ga dejal v svoj žep.“ To rekši, zavije jeden zlat v svileni robec ter podá oboje

ubožnej deklici. A ta je napela jôk in z novega trdila, da to ni njen robec in tudi denar nè, ter nobenega vzeti ne more.

Ko deklica tako toži, potegne jezdec iz žepa óni ubožni robec, ki ga je našel na cesti. Vrže ga deklici in pravi: „Ta bo pa vender tvoj!“ — Veselja naše pridne deklice popisati ne morem, ko je ugledala svoj izgubljeni robec. Denar je bil še v njem zavozlan. Prav lepo se zahvali gospodu in vesela hití proti dómu.

A bogati jezdec krene za njo; usili jej še svileni robec in zlat denar, rekoč: „To zaslužiš, ker si bila resnična in poštena. Če bi bila meni rekla, da je svileni robec tvoj, ne bil bi ti dal zaradi laži nobenega. Ker si pa bila poštena, zato ti darujem še svilo in zlatnik. Ostani vselej poštena in varuj se vsake laži!“

To je dejal tuji gospod in naglo odjezdil. Oj kako je deklico razveselil ta dar in kako vesela je prihitela domóv. Pa tudi njeni stariši so bili veseli in so hčerko pohvalili, ker je bila tako poštena in resnična.

Fran Rup.

Kako velik je naš svet?

ekdo pravi, svet je velik, ker je pogledal vže nekoliko iz domače vasí. Kdor je vže več sveta obhodil, hitro pritrdi prvemu, zares je svet velik. Kaj pa še le óni poreče, kdor se je vozil po železnej in po vodenej cesti križem svetá? Tudi tak nam zatrdi, da je svet neizmerno velik. A poglejmo in preštejmo zdaj, kakó velik je naš svet?

Vsa naša zemlja je velikanska krogla, katera se vrti po neizmernem ozračji okolo svoje osí in okolo solnea. Goré in hribje na naši zemlji so le majhna zrnca, ki ležé na krogli, ki méri v svojem obsegu 5.400 milj t. j. preko 400 Mirijametrov. Štejmo na miljo 4000 sežnjev ali 10.000 korakov; mislimo si ravno in gladko cesto napeljano čez ves zemeljski pas po suhem in mokrem; mislimo si tudi, da so ob cesti nastavljene krème in prenočišča; potem pa pošljimo zdravega in močnega potovalca na pot okolo zemlje; vsacega dne mora 12 ur peš hoditi, potlej pa prenočiti in ob nedeljah počivati. Tak popotnik bi hodil proti zahodu naprej in bi se vrnil čez 900 dni od jutra zopet k nam nazaj. Hodil bi toraj blizu tri leta.

Ako bi pa mogli od vrha do vrha prevrtati zemljo skozi njeno sredino, in bi prej imenovanega popotnika skozi to sredino poslali, hodil bi 1700 milj, in bi čez 283 dni pogledal na zemeljsko površje onostran svetá ravno pod nami.

Iz tega lahko izprevidite, kako velik je naš svet. Res, čuditi se moramo njegovej velikej razsežnosti. Kako velik in mogočen je še le Bog, ki je ves ta svet ustvaril in ga tudi vzdržuje!

F. Rup.

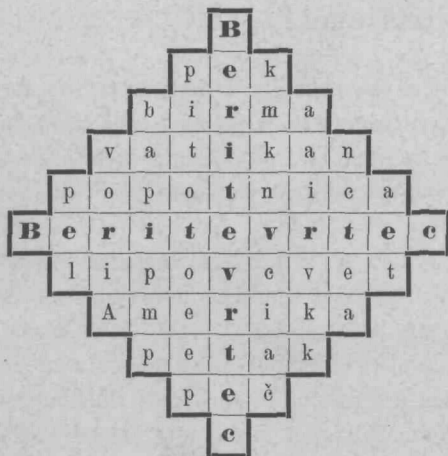
Listje in cvetje.

Nove knjige in listi.

* Iskrice. Zbirka pesmij in povestij. Spisal in slovenske mladini poklonil Janko Leban, učitelj v Avberu pri Sežani. II. zvezek. V Ljubljani. Založil in tiskal Rud. Milic. 1890. 12°. 48 strani. — Lična knjižica obseza 6 mladini primernih povestij, 12 pesmic in životopis Princa Evgena. Knjižica, iz katere smo v današnjem „Vrtecu“ za poskušnjo priobčili pesenco „Vran“, bodi pripočena posebno zdaj ob koncu šolskega leta kot primerno darilec slovenske mladini. (Cena knjižice je 15 kr.; po pošti 17 kr.)

Rešitev demanta v 6. „Vrtčevem“ listu.

Rešitev demanta:

Prav so ga rešili: Gg. Jak. Inglič, nauč. v Idriji; F. Stauer, učit. pri sv. Katarini (Štir.); Iv. Kraševce, učitelj v Biljah (Gor.); Jos. Štrekelj, učitelj v Poddragi; Alojzij Vakaj pri sv. Ani v slov. gor. (Štir.); Ant. Žnidaršič in Kristijan Hodnik v Il. Bistrici; Jos. Vodopivec in Maks Jelovek v Ljubljani; Bogumil Kosér, dij. v Ljubljani; Vladimir Koser, učence v Idriji; Fran in Božidar Ferjančič, Viktor in Rud. Andrejka, učenci v Ljubljani; Janko Rupnik, uč. mešč. šole v Krškem; Evgen Sajovic, uč. v Kranji; Miroslav Treven, F. Aparnik, I. Medved, Anton Troha in Jan. Tratnik v Idriji; Janko Maurer na Raki; Emil Šinko v Središnji (Štir.); Jos. Troha, učence 5. razr. na Laškem (Štir.); Jan. Fermevc, J. Stojan, Fran Kincl, Al. Rataj, Martin Hrovat, Alojz

in Francé Žličar, Jernej Dobovišek, Janez in Jožef Žmaher, Avg. Grejan, Avg. Gajšek, Jak. Čretnik, Fr. Kopriva, Jož. Škaberne, Martin Šrot, Fr. Oset, Fr. Gobec, Marko Ipavie in Alojzij Nendl, učenci pri sv. Jurji ob juž. ž. (Štir.). — Ivana Leben v Horjulu; Friderika Kornpichl, Marija Glavnik, Jadviga Prager in Marija Škerbec, učenke v Ljutomeru (Štir.); Ana Marinič, učenka pri sv. Urbanu blizu Ptuja; Marija Knez, Marija Šešerko, Amalija Kosér, Katinka in Malika Pisaneec, Milčička Jarc, Ana Vrečko, Matilda Velej, Marija in Antonija Drogenik, Terezija Košec, Ana Paradiž, Mici in Zofija Ratej, Malči Peternel, Marijca Makušek, Ivana Šinok, Jera Jug, Franika Leskošek, Marija Zupaneec, Cilka Lesjak, Tonička Čater, Katinka Čretnik, Marijca Oset, Rozika Pisaneec, Fanika in Anička Žličar, učenke pri sv. Jurji ob juž. ž. (Štir.).

Demant.

(Priobčil Jos. Novak.)

a
a a a
a a e e č č
č e e g g i i
i i k k k k k l l
l m n o o p r
r r r r r s
s t v
v

Zamenjajte v tem demantu črke tako med seboj, da se bode čitalo v 9 vrstah 9 besed od leve proti desnej. Beseda, ki se čita po sredi posamičnih besed od zgoraj nizdolu naj pomenja naslov pesni ónega pesnika, katerega ime se čita v petej vrsti od leve proti desnej.

Besede naj značijo: 1. soglasnik; 2. vladarski naslov; 3. kemično prvino; 4. slovenski kolar; 5. imé pesnika; 6. ptice pevko; 7. del sukne; 8. rastlino; 9. soglasnik.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Vsem ónim čč. gg. naročnikom, ki se z naročnino za II. polletje še niso oglasili, primorani smo s prihodnjim mesecem obustaviti naš list, ker nam drugače preti velika gmotna izguba vsled zaostale naročnine, katere pozneje iztirjati ne moremo, kar nam kažejo žalostne izkušnje iz pretečenih let.

Upravništvo in založništvo „Vrtčevo.“

„Vrtce“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 glđ. 60 kr., za pol leta 1 glđ. 30 kr. Napis: Upravništvo „Vrtčevo“, mestni trg, šte. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdajatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.